

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Фізична хімія

Лекція 15

Електропровідність розчинів.

Харків 2023

Зміст

1. Головні визначення.
2. Закон Ома для розчинів
3. Швидкість електродної реакції
4. Правило Кольрауша
5. Числа переносу іонів і способи їх вимірювання.
6. Застосування кондуктометрії
7. Вплив окремих чинників на електропровідність розчинів
8. Теорія електропровідності Дебая – Онзагера
9. Аномалії електропровідності.

Визначення

- **Електропровідність** – здатність середовища проводити електричний струм, тобто переносити заряди. Електропровідність забезпечується тим, що заряджені частинки середовища можуть рухатись в ній під дією електричного поля (*градієнта потенціалу dE/dx*).
- **Питома електропровідність χ** , розмірність [См/см=1/(Ом·см)]. Це кількісна характеристика електропровідного середовища, її сенс – електропровідність кубу з розміром ребра $L=1$ см і площею поперечного перетину $S=L \times L=1\text{см}^2$:

$$R = \rho \frac{L}{S} \quad \text{або} \quad X = \chi \frac{S}{L}$$

$$X=1/R, [\text{Сіменс}], [\text{См}] = [1/\text{Ом}]$$

Питома електропровідність χ – величина, обернена до питомого опору ρ :

$$\chi = 1/\rho.$$

Закон Ома для розчинів

- Закон Ома для електропровідного середовища в диференційній формі записують як

$$i = \chi \frac{dE}{dx}$$

звідки витікає, що при одиничному градієнті потенціалу $dE/dx=1$ В/см питома електропровідність чисельно дорівнює густині струму, який протікає через ділянку площею 1см^2 , $i=I/S$.

Дослідним шляхом було встановлено, що *питома електропровідність електроліту пропорційна концентрації в ньому іонів - носіїв заряду:*

$$\chi = \lambda \cdot C$$

де λ , $[\text{м}^2/(\text{Ом}\cdot\text{моль-екв})]$ – коефіцієнт пропорційності, що має спеціальну назву **еквівалентна електропровідність** і є формальним значенням питомої електропровідності при одиничній концентрації $C = 1$ моль-екв/см³.

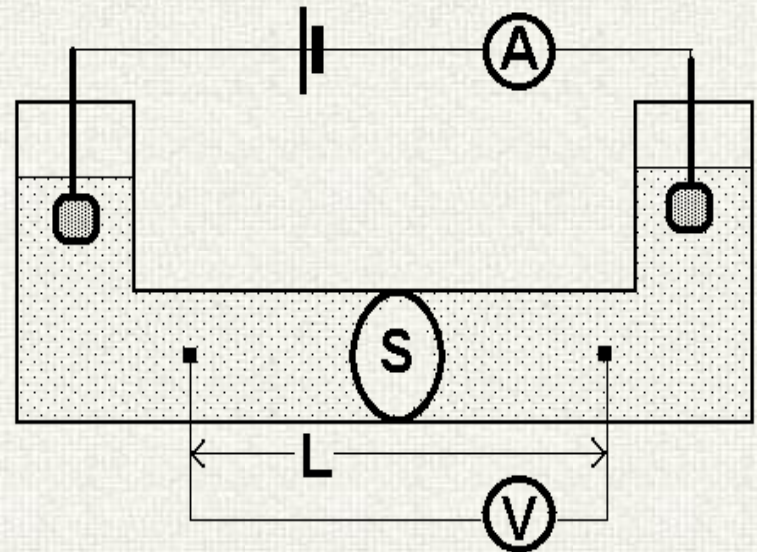

Закон Ома для розчинів

- Кожен іон несе заряд i і рухається під дією електричної сили – напруженості поля (або градієнта потенціалу dE/dx [В/см]) із швидкістю

$$v_i = v_i^0 \cdot \frac{dE}{dx}$$

- Швидкість іона при одиничному значенні градієнта потенціалу $dE/dx=1$ В/см (v_i^0) називається "**рухливістю**".

Вимірювання питомої електропровідності електроліту на постійному струмі

Швидкість електродної реакції

Оскільки струм – це потік зарядів, $[A] = [Кл/с]$, то його можна зв'язати із швидкістю руху іонів v_i см/с:

$$i_+ = v_+ \cdot (C_+ \cdot N_A) \cdot (z_+ e)$$

де добуток $C \cdot N_A$ – кількість зарядів в одиниці об'єму, $[1/см^3]$, в других дужках – величина одного заряду.

Оскільки $F = eN_A$, бо 1 фарадей – це заряд одного моль-еквівалента зарядів, то остаточно одержимо:

$$i_+ = v_+ \cdot C_+ \cdot z_+ \cdot F$$

Правило Кольрауша

- В електричному полі рухаються всі заряди, причому позитивні і негативні – в протилежних напрямках, тому в перенесенні струму в електроліті беруть участь всі присутні іони. Таким чином, струм є сумою потоків всіх зарядів, і можна записати:

$$i = i_+ + i_- \quad \text{або} \quad \lambda = \lambda_+ + \lambda_-$$

Це співвідношення і носить назву **правила Кольрауша**.

Правило Кольрауша: висновки (I)

- Якщо його застосувати до виразу для струму, отримаємо у разі симетричного електроліту ($z_+ = z_-$)

$$i = (v_+ + v_-) \cdot C \cdot z \cdot F = (v_+^0 + v_-^0) \cdot \frac{dE}{dx} \cdot C \cdot z \cdot F$$

У цьому виразі можна відокремити величину $v^0 \cdot F = \lambda$

яку називають **еквівалентною електропровідністю**

З її урахуванням можна переписати рівняння загального струму у формі

$$i = \left[(\lambda_+ z_+ + \lambda_- \cdot z_-) \cdot \frac{dE}{dx} \right] \cdot C$$

В круглих дужках - загальна **еквівалентна електропровідність електроліту λ**

Правило Кольрауша: висновки (II)

- Особливістю коефіцієнта λ у формулах є те, що він не є константою, а залежить від концентрації іонів в розчині. При поступовому розведенні розчину значення λ зростає, наближаючись до деякої постійної величини λ_{∞} , яка носить назву **гранична еквівалентна електропровідність** або **електрохімічна рухливість**.
- Величина λ_{∞} є характерною константою, індивідуальною для кожного виду іонів і електроліту в цілому, вона залежить від розміру і заряду іонів, саме вона наводяться у довідниках.

Граничні еквівалентні електропровідності деяких іонів в водних розчинах

Іон	H ⁺	OH ⁻	Ag ⁺	Cl ⁻	F ⁻	
λ_{∞} , 10 ⁴ см·м ² ·моль ⁻¹	350	198	61.9	76.3	55.4	

Числа переносу іонів

- Можна відокремити *частки загального струму, які переносять окремі види іонів*, використовуючи співвідношення Кольрауша для бінарного електроліту, які називають *числами переносу іонів*:

$$t_+ = \frac{\lambda_+}{\lambda_+ + \lambda_-} = \frac{i_+}{i_+ + i_-} \quad t_- = \frac{\lambda_-}{\lambda_+ + \lambda_-}$$

Для будь-яких інших електролітів і їх сумішей з n типами іонів правило Кольрауша дозволяє одержати більш загальні співвідношення:

$$t_n = \frac{\lambda_n C_n}{\sum_{n=1}^N (\lambda_n C_n)} \quad \sum_{n=1}^N t_n = 1$$

Вимірювання чисел переносу іонів

- **Вимірювання чисел переносу методом Гітторфа**
  - **Вимірювання чисел переносу методом рухомої межі**

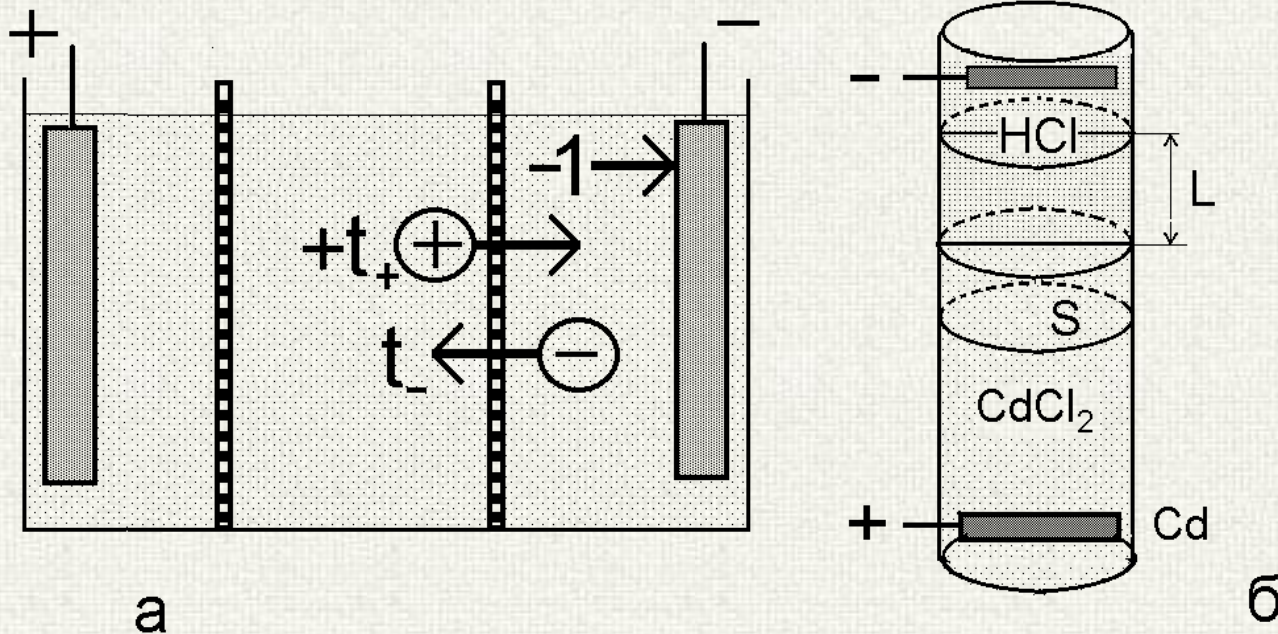

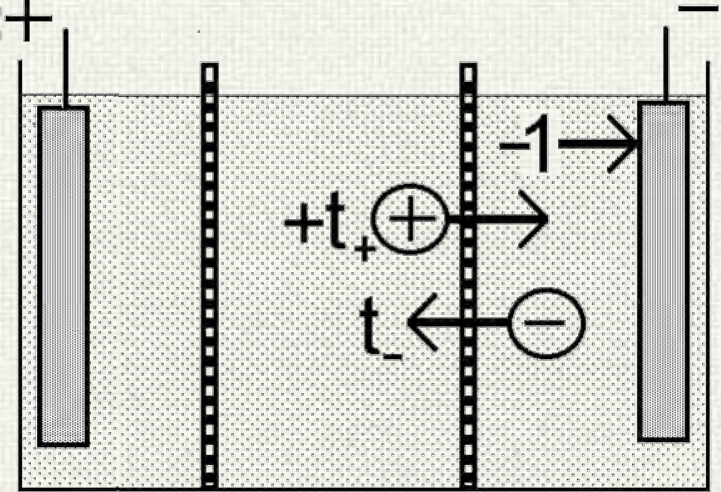
Схема вимірювання чисел переносу за методом Гітторфа (а)
та методом рухомої межі (б)

Вимірювання чисел переносу іонів за методом Гітторфа

- Електроліз в електрохімічній системі: +
(анод) Hg, K | KCl | K, Hg (катод)

- При проходженні $1F$ електрики в катодній камері 1 моль іонів K^+ буде відновлено і він перейде з розчину в металеву фазу, в катодну камеру буде внесено електроміграцією $1 \cdot t_+$

молів з середньої камери, а сумарна зміна кількості молів K^+ в катодній камері буде дорівнювати

$$\Delta n = -1 + t_+ = -(1 - t_+) = -t_-$$

- Вимірюють концентрацію KCl до і після електролізу, і за ΔC обчислюють число переносу аніона

$$\Delta n = \Delta C \cdot V = -t_-$$

Вимірювання чисел переносу іонів методом рухомої межі

- Систем з Cd - анодом (знизу) і Pt - катод (зверху), електроліт - розчини CdCl₂ (забарвлений) і HCl. В реакторі ідуть реакції:

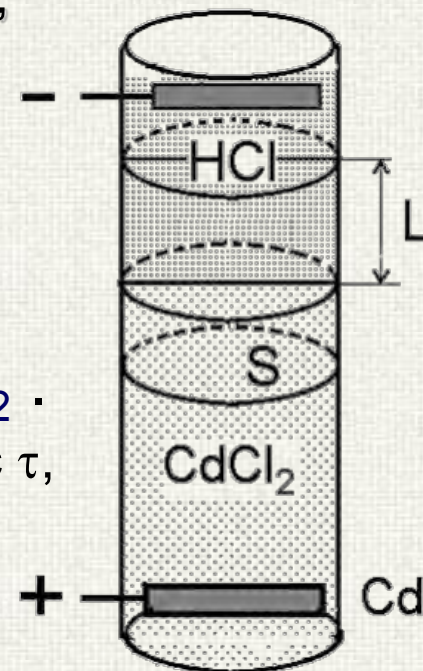

- Кількість CdCl₂, що утворилася струмом I за час τ , пропорційна кількості пропущеної електрики $I \cdot \tau$

$$\Delta n = I\tau / F$$

- Зміна об'єму розчину $\Delta V = LS$ пропорційна числу переносу:

$$\Delta n = C \cdot \Delta V = C \cdot L \cdot S = (I\tau / F) \cdot t^+,$$

Застосування кондуктометрії (методу електропровідності)

- *Визначення концентрації*
- *Визначення точки еквівалентності в аналітичній хімії*
- *Визначення розчинності малорозчинної сполуки*
- *Визначення ступеню дисоціації малодисоційованої сполуки.*